

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ
ในจังหวัดสมุทรสงคราม*

THE DEVELOPMENT OF THE MONKS' PARTICIPATION IN COMMUNITY
DEVELOPMENT ACCORDING TO BUDDHISM IN SAMUT SONGKHRAM PROVINCE

พระครูพิศิษฐ์ประทาน (ประยูร นนทิโย), พระมหาภคญาณ กิตติโสภโณ, พระมหาสุนันท์ สุนนโท

Phrakhrupisitphachanat (Prayoon Nandiyo), Phramaha Krisada Kittisobhano,

Phramaha Sunan Sunando

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: pisitthaprachanat4249@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปศึกษากระบวนการในการพัฒนาและนำเสนอการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 32 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและพรรณนาความ และการสนทนากลุ่มเฉพาะ กับผู้เชี่ยวชาญ 12 รูป/คน พบว่า 1. พระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาสในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน เป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด กิจกรรมเด่น คือ โครงการลงแขกลงคลอง เป็นกิจกรรมที่ขอแรงมาช่วยกันขุดลอกคลองน้ำ 2. กระบวนการในการพัฒนา ประกอบด้วย การสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 3. รูปแบบการเข้าร่วมในการตัดสินใจและเห็นพ้องด้วยวิถีพุทธ ทำได้โดยการศึกษาข้อมูลของชุมชนให้รอบด้าน พระสงฆ์ต้องร่วมกับชุมชนจัดทำแผนพัฒนาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน เช่น ชุมชนจังหวัดสมุทรสงครามมีการประชุมชาวบ้านทุกเดือนเพื่อวางแผนกันแก้ไขปัญหาของคนในชุมชน เน้นความคุ้มค่า โปร่งใส ตรวจสอบได้

คำสำคัญ การมีส่วนร่วม; การพัฒนาชุมชน; วิถีพุทธ

Abstract

Objectives of this article were to study general conditions, development process and to propose the development of the monks' participation in community development according to Buddhism in Samut Songkhram Province. Methodology was the qualitative research collected data from 32 key informants

* Received March 3, 2020; Revised March 16, 2020; Accepted March 27, 2020

with semi-in-depth-interview script and from 12 participants in focus group discussion. Findings were: 1. Monks at the abbot positions were community consultants and spiritual refugees and had the important roles in helping communities. One outstanding project was “Longkhaek Longklong” which meant “Pitch-in the canal clean-up”, the project the people shared labor in dredging the canals, 2. Development process reflecting problems for people to comprehend, opening opportunities for people to express their opinions to find the way to solve problems together, 3 Method of participation in decision making along with Buddhist method could be carried out by all around data studies. Monks had to plan together with villagers for community development. For example, communities in Samut Songkhram province met every month to lay down plans for solving community problems, emphasizing values for money, transparency and check-ability.

Keyword: Participation; Community Development; Buddhism Principle

บทนำ

ในปัจจุบันการดำเนินชีวิตของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตเป็นอันมาก เนื่องจากความซับซ้อนทางเหตุปัจจัยของสังคม ทำให้การดำรงชีวิตต้องต่อสู้ดิ้นรนมากยิ่งขึ้น จึงควรมีผู้มีบทบาทรับผิดชอบและหาทางเยียวยาปัญหาที่เกิดขึ้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นศูนย์กลางของชุมชน และเป็นที่ยอมรับของชุมชน จึงต้องนำวิกฤตินี้มาเป็นโอกาสเพื่อพัฒนาสังคม ให้เป็นที่พึงพอใจของประชาชน ช่วยอบรมศีลธรรมให้สังคมอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความสามัคคีเป็นที่ตั้งจึงเห็นได้ว่าแต่ละหมู่บ้านในประเทศไทยจึงมีวัดตั้งอยู่ในทุกหมู่บ้าน วัดหลายแห่งมุ่งที่จะพัฒนาด้านวัตถุและพัฒนาด้านอาคารสถานที่มากกว่าการที่จะพัฒนาเพื่อมุ่งประโยชน์ต่อการศึกษอบรม หรือการจัดกิจกรรมเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการเรียนรู้ของประชาชนในแต่ละชุมชน วัดจึงเป็นที่พึ่งเพียงด้านพิธีกรรมเท่านั้น มีวัดหลายแห่งที่มุ่งสร้างวัดถลุงคลเครื่องรางของขลัง เพื่อสนองความต้องการของประชาชน ยังเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนไม่พยายามที่จะพึ่งตนเอง และเมื่อได้ปัจจัยก็จะนำมาพัฒนาสร้างวัดให้ใหญ่โตจนเกินความจำเป็น แต่การพัฒนาวัดมิได้เป็นไปในลักษณะองค์รวมของสงฆ์ จะเป็นเรื่องของเจ้าอาวาสแต่เพียงผู้เดียวเท่านั้น สมาชิกในวัดและประชาชนขาดความเป็นเจ้าของวัด การทุ่มเทพัฒนาวัดและชุมชนจึงไม่เต็มที่ ความสัมพันธ์ระหว่างพระกับประชาชนไม่สมบูรณ์ตามหลักของการที่จะช่วยเหลือเกื้อกูลกัน พระสงฆ์จำนวนไม่น้อยที่เข้ามาบวชแล้ว ไม่ได้ศึกษาเล่าเรียน ไม่ได้เผยแผ่หลักธรรมแก่ประชาชน ประชาชนก็ปฏิบัติต่อพระสงฆ์ไม่สุจริตถูกทาง สังคมและพระพุทธศาสนาจึงเกิดปัญหา สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาเริ่มทรุดต่ำ ประกอบกับยุคของการ

เปลี่ยนแปลงเป็นสมัยใหม่ มีการรับเอาวัฒนธรรมทางตะวันตกเข้ามาอย่างเต็มรูปแบบ จนละเลย วัฒนธรรมและจริยธรรมทางศาสนา ซึ่งเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของสังคม ประชาชนขาดศรัทธาใน พระพุทธศาสนา และความประเพณีของพระภิกษุสงฆ์ก็ย่อหย่อนจากพระธรรมวินัย และเป็นที่ดี ดึงแก่ผู้ที่ได้พบเห็น (คะนิงนิตย จันทรบุตร, 2532)

วิถีชีวิตของคนในสังคมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนา ด้วยชนชาติไทยได้นับถือ และสืบทอดต่อเนื่องกันมาเป็นเวลาช้านาน ในด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี และศิลปวัฒนธรรม ของชาติส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากพุทธศาสนา องค์พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของชาติทุกๆ พระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ทรงดำรงอยู่ในฐานะเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ทรงยกย่องเชิดชูพระพุทธศาสนาตลอดมา ตั้งแต่อดีตอันยาวนานจนถึงปัจจุบัน จึงมีคำขวัญว่า ชาติ พระพุทธศาสนาและสถาบันพระมหากษัตริย์ต้องคู่กันไปด้วยกัน นอกจากนี้ วัดยังเป็นศูนย์รวม กิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ กับทั้งเป็นสถานที่ดำเนินการ อบรม แนะนำ สั่งสอน และสงเคราะห์ประชาชนเพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ประชาชน ตามกำลังความสามารถของวัดและพระภิกษุสงฆ์พระสงฆ์ผู้ทำหน้าที่บริหารหมู่คณะเป็นหัวหน้า สงฆ์ในวัด ปกครองดูแลและแนะนำสั่งสอนอบรมพระภิกษุสามเณรและคฤหัสถ์ที่มีที่อยู่หรืออาศัยอยู่ในวัด และอำนวยความสะดวกกิจการทุกอย่างเกี่ยวกับวัด รวมทั้งประชาชนรอบๆวัดก็คือ เจ้าอาวาส (พระมหาเสริมชัย ชยมงคล, 2538) พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 36 บัญญัติไว้ว่า วัดหนึ่งให้มีเจ้าอาวาส รูปหนึ่ง ในมาตรา 31 วรรค 3 บัญญัติไว้ว่า ให้เจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป และ ในมาตรา 37 (3) บัญญัติให้เจ้าอาวาสมีหน้าที่เป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรม วินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นการขยายความอนุโลมตามพระพุทธดำรัสข้างต้น นอกจากนี้ แล้วมหาเถรสมาคมองค์กรปกครองสูงสุดตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์นี้ ยังได้ตรากฎหมาย มหาเถรสมาคม ฉบับที่ 23 ว่าด้วยระเบียบการ ปกครองคณะสงฆ์ ข้อ 5) กำหนด “การ” คือ กิจการ ที่คณะสงฆ์จะต้องทำ หรือที่จะต้องถือเป็นธุระหน้าที่ เพราะเป็นการคณะสงฆ์และการพระ ศาสนา หรือเกี่ยวกับคณะสงฆ์ มี 6 ฝ่าย คือ (1) การเพื่อความเรียบร้อยดีงามหรือการปกครอง คณะสงฆ์ (2) การศาสนศึกษา (3) การศึกษาสงเคราะห์ (4) การเผยแผ่พระพุทธศาสนา (5) การ สาธารณูปการ (6) การสาธารณสงเคราะห์ (กรมการศาสนา, 2542)

การพัฒนาชุมชนเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะพัฒนาประเทศให้มีความเข้มแข็ง มีความ พร้อม ความสมบูรณ์ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ทำให้ประชาชนในชุมชนมีการ พัฒนาอย่างต่อเนื่อง ยั่งยืนและมีความสุข จึงจำเป็นจะต้องอาศัยกำลังจากทุกคน ทุกภาคส่วน ไม่ว่าจะเป็น ระดับชุมชน หรือสูงขึ้นไป จะต้องให้ความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาต่างๆ ตามบทบาทหน้าที่เท่าที่จะทำได้และบทบาทกล่าวคือการทำหน้าที่อย่างหนึ่งให้สำเร็จและ สมบูรณ์ตามที่ได้รับมอบหมายหรือตามบทบาทนั้นๆ ซึ่งเป็นบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ในบทบาทเช่นนี้ พระสงฆ์ต้องทำหน้าที่พัฒนาชุมชนให้มีความมั่นคง ยั่งยืน มั่นคงในฐานะหน้าที่

ต่างๆ ที่ชุมชนนั้นจะพึงมียั่งยืนในการ ทำงานต่างๆ ให้มีความอยู่รอดปลอดภัยและการทำหน้าที่ เหล่านี้ของพระสงฆ์ถือว่าเป็นบทบาทที่สำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะพระสงฆ์ ถือว่าเป็นองค์ประกอบหลักในการช่วยให้ชุมชนมีการพัฒนาไปในทางที่ดี

จังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดที่เกิดความเปลี่ยนแปลงและกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากทั้งทางด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ การเมือง เพราะตั้งอยู่ติดกับเขตชุมชนเมืองและ ตลาดน้ำอัมพวา เดิมเป็นชุมชนเกษตรกรรม ทำสวนลิ้นจี่ สวนส้มโอ และน้ำตาลมะพร้าว คนใน ชุมชนอยู่ แบบต่างพึ่งพากันและกัน เมื่อความเจริญด้านการคมนาคม หรือทางเศรษฐกิจ เช่นมี โรงงานขนาดย่อม มีหมู่บ้านจัดสรรเกิดขึ้นในชุมชนหรือบริเวณใกล้เคียง ก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบในด้าน ต่างๆ แก่ชุมชนทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม ประเพณี การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพที่ เปลี่ยนแปลงไป ประชาชนบางส่วนเลิกทำ การเกษตร หันมาเป็นลูกจ้างโรงงาน เป็นลูกจ้างบริษัทเอกชน เป็นธรรมดาว่าเมื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงก็ย่อมมีปัญหาเกิดขึ้นตามมาไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสังคม การเมือง ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่นปัญหาขยะ และปัญหาอื่นๆอีกมากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนในจังหวัดสมุทรสงครามทั้งสิ้น และจากสภาพ ปัญหาดังกล่าวผู้นำชุมชนจึงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัวฯ มาบูรณาการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนบนฐานของความพอเพียงอยู่ดีกินดีและมี ภูมิคุ้มกันที่ดีตามนโยบายของกรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยอาศัยการมีส่วนร่วม และความร่วมมือของทุกภาคส่วนในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมให้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตของ ประชาชนตามบริบทของชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนรู้จักใช้รู้ถึงคุณค่าของ ทรัพยากรที่มีอยู่ อันจะเป็นประโยชน์แก่การดำรงชีวิตของประชาชนในชุมชนอย่างพอเพียงและ อยู่เย็นเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ในด้านต่างๆ คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ (Decision making) 2) ด้านการมีส่วนร่วม ในการดำเนินงาน (Implementation) 3) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์ (Benefits) (Cohen & Uphoff, 1980) โดยภาพรวมและในแต่ละด้านเป็นอย่างไร บ้าง รวมถึงการการนำเทคนิคกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม AIC for Participatory Planning ประกอบด้วย 1. ขั้นตอนการสร้างความรู้ (Appreciation: A) 2. ขั้นตอนการสร้างแนว ทางการพัฒนา (Influence: I) 3. ขั้นตอนการสร้างแนวทางปฏิบัติ (Control: C) (ศิริวรรณ เพียร สุขและคณะ, 2541) มาใช้วิเคราะห์กระบวนการในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ประยุกต์กับหลัก พุทธธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน ได้แก่ 1. ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น 2. วิริยะ ความ พากเพียรในสิ่งนั้น 3. จิตตะ ความเอาใจใส่ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น 4. วิมังสา ความหมั่นสอดส่องใน เหตุผลของสิ่งนั้น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), 2541)

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม
2. เพื่อศึกษากระบวนการการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม
3. เพื่อนำเสนอการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Analysis) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วม แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม หลักพุทธธรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม จำนวน 32 รูป/คน เพื่อสังเคราะห์เป็นรูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามเบื้องต้น หลังจากนั้นทำการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อยืนยันรูปแบบดังกล่าวและปรับปรุงให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนสรุปเป็นองค์ความรู้ในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้านการตัดสินใจและตกลงใจนั้น พระสงฆ์ผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจหรือตกลงใจในการดำเนินการพัฒนาชุมชนนั้น ส่วนใหญ่คือพระสงฆ์ระดับเจ้าอาวาส หรือเจ้าคณะผู้ปกครอง ระดับพระผู้ใหญ่ของคณะสงฆ์ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม อาทิเช่น 1) ในฐานะเป็นที่ปรึกษาของชุมชน 2) ในฐานะเป็นที่พึ่งทางใจของประชาชน 3) ในฐานะมีความรู้ความสามารถ 4) ในฐานะมีประสบการณ์ในการพัฒนาชุมชนเป็นเวลานาน ในส่วนของการพัฒนาชุมชนในจังหวัดสมุทรสงครามนั้น พระสงฆ์เห็นว่ามียุทธศาสตร์สำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน

หลายๆวัดในจังหวัดสมุทรสงครามดำเนินการพัฒนาชุมชนโดยการมีส่วนร่วมของหลายๆฝ่าย การจะตัดสินใจดำเนินการใดๆที่เกี่ยวกับทางวัด อาทิเช่น การเบิกจ่ายงบประมาณของทางวัด เพื่อนำไปใช้ในการจัดกิจกรรมในการพัฒนาชุมชน เป็นต้น

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้าน การดำเนินงานของแผนและโครงการ พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือชุมชนมาโดยตลอด เมื่อชุมชนมีงานหรือมีกิจกรรมใดๆก็ตาม พระสงฆ์ก็จะคอยช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ กิจกรรมเด่นที่พระสงฆ์มีส่วนร่วมกับชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนของตน ก็คือ โครงการลงแขก ลงคลอง พระสงฆ์ให้ความช่วยเหลือชุมชนในหลายๆเรื่อง สนับสนุนทั้งเงินในการซื้อน้ำมันเรือ และเครื่องจักรบ้าง บางวัด บางองค์ก็สนับสนุนน้ำดื่ม บางรูปก็เอาแรงกายมาช่วยชาวบ้าน บางรูปก็มาให้กำลังใจชาวบ้านที่มาร่วมกันทำกิจกรรม นับเป็นสิ่งที่ดีมากที่ชุมชนของเรามีพระสงฆ์ที่ดีและน่าเลื่อมใส จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่ชุมชนและชาวบ้านทำขึ้นมานั้น จะได้รับความช่วยเหลือจากพระสงฆ์และวัดเป็นอย่างดี หลายๆครั้งกิจกรรมที่ชาวบ้านและชุมชนจัดขึ้นมา หากจัดขึ้นภายในวัดพระสงฆ์ก็จะเป็นธุระในการจัดสถานที่บ้าง สนับสนุนอุปกรณ์ที่ต้องใช้งานบ้าง ทำให้เกิดกระบวนการการมีส่วนร่วมขึ้นระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน (บวช)

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้าน การรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม แบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ ส่วนที่หนึ่ง เป็นผลประโยชน์ที่ได้รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชน ชาวบ้านเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น มีผู้อุปถัมภ์วัดและพระพุทธศาสนาเพิ่มมากขึ้น บ้าน วัด และชุมชน อาศัยอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและพอเพียง บ้าน วัด และชุมชน ช่วยเหลืองานและกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน พระสังฆาธิการระดับสูงพิจารณา ความดีความชอบ ให้แก่พระสงฆ์ผู้ทำคุณประโยชน์ต่อสังคม เช่น การเลื่อนสมณศักดิ์ หรือการมอบหมายหน้าที่การงานทางด้านคณะสงฆ์ให้รับผิดชอบ หน่วยงานของภาครัฐและเอกชน เห็นถึงความสำคัญของพระสงฆ์ ให้การสนับสนุนทั้งงบประมาณและบุคลากรในการจัดกิจกรรมของพระสงฆ์อย่างเต็มที่ ประชาชนไว้วางใจในตัวพระสงฆ์ ให้ความเคารพยำเกรง และสามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจได้ ประชาชนคอยให้การสนับสนุน และปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนา วัดวาอาราม และพระสงฆ์ เป็นอย่างดีประชาชนให้ความสนใจพระพุทธศาสนา และเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น สถานศึกษาให้การสนับสนุน นำเด็กและเยาวชนเข้าวัดเพิ่มมากขึ้น ผู้นำชุมชนให้ความสำคัญกับกิจกรรมของทางวัดเพิ่มมากขึ้น คนในชุมชนเกิดความตระหนักถึงการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนของทุกฝ่าย และเข้าร่วมทำกิจกรรมที่ทางคณะสงฆ์จัดขึ้นเป็นประจำ ส่วนที่สอง เป็นผลประโยชน์ทางอ้อมที่รับจากการมีส่วนร่วม คือ พระสงฆ์ได้พัฒนาตนเองตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ได้ช่วยสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา เป็นการพัฒนาคุณภาพจิตใจของประชาชน

สภาพทั่วไปการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนจังหวัดสมุทรสงคราม ด้าน การติดตามและประเมินผลโครงการ พบว่า พระสงฆ์ใช้วิธีการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านในการติดตามและประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังใช้วิธีการในการสอบถามความคิดเห็นจาก

ชาวบ้าน สอบถามความรู้สึกจากชาวบ้าน แล้วนำผลที่ได้นั้นไปร่วมประชุมกับชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาต่อไป วิธีที่สองที่พระสงฆ์ใช้ก็คือการเข้าร่วมประชุมเวทีชาวบ้านที่ชุมชนจัดขึ้น แล้วสะท้อนปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานให้แก่ละชุมชนฟังเพื่อร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าว วิธีที่สามเป็นนโยบายของคณะสงฆ์จังหวัดในการกำกับติดตามและประเมินผลการดำเนินโครงการของพระสงฆ์อย่างเคร่งครัด และให้วัดทุกวัดจัดทำรายงานผลการพัฒนาชุมชนส่งให้เจ้าคณะผู้ปกครองทราบตามลำดับ

2. กระบวนการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

กระบวนการในการสร้างความรู้ (Appreciation: A) เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์นั้น ประกอบด้วยกระบวนการ 9 กระบวนการคือ 1) การสะท้อนปัญหาให้ชาวบ้านได้รับรู้อย่างแท้จริง 2) การเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน 3) คณะสงฆ์ร่วมกับผู้นำชุมชนจัดประชุมเวทีชาวบ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน 4) พระสงฆ์ช่วยชุมชนประชาสัมพันธ์กิจกรรมให้ชาวบ้านรู้ ร่วมถึงเทศน์อบรมสั่งสอนชาวบ้านด้วย 5) ส่งพระภิกษุสามเณรที่มีความรู้ความสามารถไปสอนศีลธรรมตามสถานศึกษา ร่วมถึงลงพื้นที่ชุมชน สร้างความตระหนักรู้และปลูกจิตสำนึกความเป็นพลเมืองที่ดีแก่ชุมชน 6) จัดอบรมให้ความรู้เรื่องสัมมาชีพ เปิดวัดให้เป็นตลาด สร้างรายได้ให้แก่ชาวบ้าน และชุมชน 7) สอนชาวบ้านให้รู้จักพอเพียง อดทน ใช้ชีวิตบนความไม่ประมาท 8) ส่งเสริมให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเอง เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชน รักษา และหวงแหนชุมชนของตนเอง และร่วมกันพัฒนา 9) พัฒนาวัดของตนเองให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน

3. การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม

หลังจากที่คณะสงฆ์จังหวัดสมุทรสงครามมีการพัฒนาตามกระบวนการ AIC แล้วข้างต้นนั้น ผู้วิจัยจึงขอเสนอโมเดลการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ดังนี้

ตารางที่ 1 การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ใน จังหวัดสมุทรสงคราม

อิทธิบาท 4: วัฏจักรธรรมร่วมกัน กิจกรรมกลุ่มร่วมกัน			
ด้าน	การสร้างความรู้	แนวทางการพัฒนา	แนวทางการปฏิบัติ
1. การตัดสินใจ	ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ถึงข้อดี ข้อเสียผลกระทบ ที่จะตาม รวมถึงการขอ คำปรึกษาจากเจ้าคณะ ผู้ปกครอง	ฟังเสียงชาวบ้านให้ มาก ถ้าม ความ ต้องการของชาวบ้าน ทำงานร่วมกับชุมชน อย่างต่อเนื่อง	วัดต้องมีความพร้อม ทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม
2. ดำเนินการ	มีการวางแผนงานที่รัดกุม ร่วมกับหน่วยงาน ที่ เกี่ยวข้อง จัดทำเป็น โครงการเพื่อเสนอขอ งบประมาณสนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการ ลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้	ปฏิบัติตามแผนที่วาง ไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อัน ทำให้การดำเนินงาน เสียหายได้ หมั่น ประชุมกันเนื่องนิตย	ทำงานกับชาวบ้านให้ มาก ลดความขัดแย้ง เน้นสร้างความเข้าใจ กับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอก กล่าวให้ชาวบ้านรู้และ มีส่วน ร่วม ใน การ พัฒนาชุมชน
3. รับประโยชน์	สังเกตพฤติกรรมของ ชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่า เป็นอย่างไร แล้วนำมา ประมวลผล	สอบถามความรู้สึก ความ พึง พอ ใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือ จัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มา ปรับปรุงแก้ไข	จัดทำรายงานให้พระ ผู้ใหญ่ทราบอย่าง ส ม ่า เ ส ม อ น ำ ขอบปรองที่ได้รับมา หาแนวทางในการ แก้ปัญหาาร่วมกัน
4. ติดตามผล	ประชาชนศรัทธาในตัว พระสงฆ์มากขึ้น คน ทำบุญมากขึ้น ชาวบ้าน ให้ความร่วมมือในการทำ กิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทใน ชุมชนเพิ่มขึ้น	รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมาก ขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมี สุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนา มั่นคง เน้น ความ สามัคคีในชุมชน	หลายรูปมองเป็น หน้าที่ที่ต้องทำ เน้น ความ สุข ทางใจ มากกว่าทางกายและ วัตถุ จึงไม่คิดรับ ผลประโยชน์

จากตารางที่ 1 พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตาม แนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม ประกอบด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมา ก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำโครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครอง ก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงานร่วมกับชุมชน อย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อมทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความ พร้อม 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ มีการวางแผนงาน ที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุน เน้น ความคุ้มค่าของการลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ ทำงานกับชาวบ้าน ให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน 3. การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ ได้แก่ สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหาแนวทางในการ แก้ไขปัญหาร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล โครงการวิถีพุทธ ได้แก่ รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญ มากขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทในชุมชน เพิ่มขึ้น รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนามั่นคง เน้นความสามัคคีในชุมชน หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุข ทางใจมากกว่าทางกายและวัตถุ จึงไม่คิดรับผลประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ จะกล่าวถึงการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการ พัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยผู้วิจัยจะกล่าวถึง ประเด็นสำคัญและ นำสนใจและนำมาอภิปรายดังนี้

1. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจวิถีพุทธ ได้แก่ ศึกษาข้อมูลให้รอบ ด้าน ศึกษาถึงข้อดีและข้อเสีย และผลกระทบที่จะตามมาก่อนการตัดสินใจและตกลงใจทำ โครงการใดๆ รวมถึงการขอคำปรึกษาจากเจ้าคณะผู้ปกครองก่อนด้วย ฟังเสียงชาวบ้านให้มาก ถามความต้องการของชาวบ้านทุกครั้ง ทำงานร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง วัดต้องมีความพร้อม ทั้ง เงิน คน และวัสดุ มีการบริหารจัดการที่ดี เมื่อมีความพร้อม สอดคล้องกับงานวิจัยของ เปรมชญา ชนวงค์ และคณะ (2553) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการ

พึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนอำเภอดอนสักพื้นที่ริมฝั่งทะเลในป่าดอนสักสภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ดอนสลับกับที่ราบ ในอดีตทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ทั้งป่าดิน น้ำ แร่ ทะเลมีป่าชายเลนผืนใหญ่ที่สุดในอ่าวบ้านดอน ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม สังคมวัฒนธรรมชุมชนมีพระพุทธศาสนาเป็นหลักยึดของชุมชน วัฒนธรรมความเชื่อประเพณีที่เป็นทุนทางสังคมทั้งในด้านการทามาหากินและการประกอบอาชีพ ด้านการศึกษามีโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 27 โรงความสัมพันธ์ชุมชนยังมีระบบเครือญาติ มีภูมิปัญญาในการดำเนินชีวิตที่ยังปรับใช้ได้ตามยุคสมัยอาชีพของชุมชนหาประมงชายฝั่ง การทำเกษตรกรรม ระบบการเมืองการปกครองในอดีตมีผู้นำที่อนุเคราะห์ด้วยธรรม ปัจจุบันยึดผลประโยชน์ทุนทางสังคม มีรูปแบบเชิงสสารและโครงสร้าง เมืองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ทุนคน ทุนสถาบัน ทุนวัฒนธรรม และทุนองค์ความรู้ ทุนคน คนมีคุณภาพในด้านสุขภาพปานกลาง มีจิตใจดีโอบอ้อมอารี สติปัญญาเฉลียวฉลาด ทุนวัฒนธรรมมีพื้นฐานจากพระพุทธศาสนาที่เป็นบ่อเกิดความเชื่อและประเพณีเฉพาะถิ่นที่สร้างอัตลักษณ์ของตนที่เติมเต็มทุนชีวิตให้สมบูรณ์ สถาบันครอบครัวที่เคยเข้มแข็งอ่อนแอลง สถาบันศาสนาที่เป็นแกนของชุมชนปัจจุบัน ไม่ได้ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชน สถาบันการเมืองการปกครองเดิมปกครองด้วยธรรมและมี ธรรมมาภิบาลปัจจุบันเกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม สังคมดอนสักเดิมมีรูปแบบเชิงสสารที่เป็นคุณค่าเกี่ยวกับความไว้วางใจ ความสามัคคี การให้และแบ่งปัน การต่างตอบแทน การเอื้ออาทร ค่านิยม การแลกเปลี่ยนและบรรทัดฐานทางสังคม ปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม ในรูปแบบเชิงโครงสร้างมีกลุ่มและเครือข่ายในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ มีการวางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นโครงการเพื่อเสนอของบประมาณสนับสนุน เน้นความคุ้มค่าของการลงทุน เน้นความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ ปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ ไม่ลัดขั้นตอน อันทำให้การดำเนินงานเสียหายได้ หมั่นประชุมกันเนื่องเนี้ยบ ทำงานกับชาวบ้านให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชนประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของจุริพร กาญจนการุณ (2546) วิจัยเรื่อง “การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน” ผลการวิจัยพบว่า แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียนที่กลุ่มตัวอย่างรู้จัก และยอมรับ ร้อยละ 10 ขึ้นไป มี 22 แหล่ง จำแนกได้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ 1 แหล่ง และแหล่งการเรียนรู้ที่มนุษย์สร้างขึ้น 21 แหล่งนอกจากนั้นมีแหล่งการเรียนรู้ซึ่งได้รับการเสนอแนะเพิ่มเติมโดยเป็นแหล่งที่มนุษย์สร้างขึ้นอีก 2 แหล่ง กลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้คุณค่าของแหล่งการเรียนรู้แต่ละแหล่งที่มีต่อตัวเอง และต่อชุมชนแตกต่างกันอย่างหลากหลาย ป่าชายเลนเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนรู้จักและรับรู้มากที่สุดว่ามีความสำคัญมีคุณค่าต่อตนเองและต่อชุมชนในระดับสูง เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่ชาวชุมชนเห็นประโยชน์มากที่สุด และเห็นว่าเป็นแหล่งการ

เรียนรู้ที่ควรนำมาพัฒนาให้มีการใช้ประโยชน์อย่างเต็มศักยภาพ แนวทางการใช้ประโยชน์ป่าชายเลนบางขุนเทียนในอนาคตเป็นแนวทางที่ควรต้องพิจารณาทั้งด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ แหล่งศึกษาเชิงนิเวศวิทยา และสภาพความเป็นอยู่วิถีชีวิตชุมชน ฯลฯ ส่วนแนวทางการพัฒนาป่าชายเลนบางขุนเทียนต้องเน้นผสมผสานการอนุรักษ์ฟื้นฟูป่าชายเลน ความต้องการและความเจริญความทันสมัยของชุมชนเข้าด้วยกัน โดยต้องใช้การมีส่วนร่วมและอาศัยความร่วมมือจากชุมชนทุกชั้นตอน

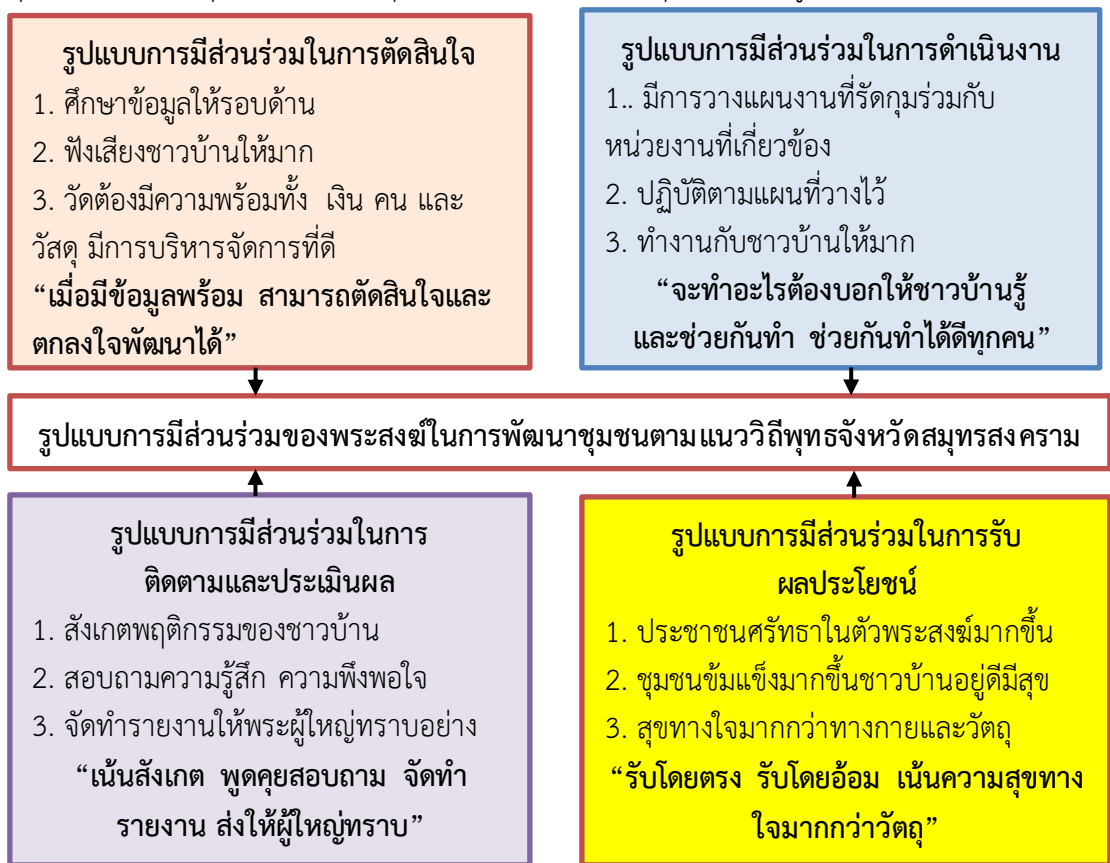
3. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมวิถีพุทธ ได้แก่ สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้านว่าเป็นอย่างไร แล้วนำมาประมวลผล สอบถามความรู้สึก ความพึงพอใจ สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข จัดทำรายงานให้พระผู้ใหญ่ทราบอย่างสม่ำเสมอ นำข้อบกพร่องที่ได้รับมาหาแนวทางในการแก้ปัญหาร่วมกันระหว่าง บ้าน วัด และชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของดารณี รักดี (2540) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1. ชุมชนชนบทพึ่งตนเองมีองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง ซึ่งมีส่วนสำคัญในการทำให้การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพ ที่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ในวิถีชีวิต มีบทบาทมากกว่าการศึกษาตามแนวระบบโรงเรียน 2. การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่ออาชีพที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ในวิถีชีวิต มีรูปแบบการศึกษาที่ชุมชนเป็นฐานความรู้ กลุ่มผู้นำชุมชนและกลุ่มอาชีพเป็นศูนย์กลางในการให้ความรู้ โดยหน่วยงานของรัฐและเอกชนให้การอบรมเพิ่มเติมแก่ผู้นำ เพื่อเผยแพร่ความรู้ดังกล่าวแก่สมาชิกในชุมชน การสร้างกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาขีดความสามารถของกลุ่มส่วนใหญ่ ใช้การอบรมให้ความรู้ภาคทฤษฎี ศึกษาดูงานและปฏิบัติจริงในแหล่งความรู้ในชุมชน ตลอดจนมีการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เพื่อการพึ่งตนเองในอาชีพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในชุมชนแบบนี้ ที่สำคัญคือ ผู้ให้ความรู้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนจะต้องมีความรู้ทักษะ และความสามารถในการสร้างเครือข่ายด้านอาชีพ คนในชุมชนมีความศรัทธาในผู้ให้ความรู้และชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน โดยมีเป้าหมายในการพึ่งตนเอง

4. รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการวิถีพุทธ ได้แก่ รับโดยตรง อาทิเช่น ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพิ่มมากขึ้น พระสงฆ์มีบทบาทในชุมชนเพิ่มขึ้น รับโดยอ้อม อาทิเช่น ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข พระพุทธศาสนามั่นคง เน้นความสามัคคีในชุมชน หลายรูปมองเป็นหน้าที่ที่ต้องทำ เน้นความสุขทางใจมากกว่าทางกายและวัตถุ จึงไม่คิดรับผลประโยชน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของกริชพัฒน์ ภูวนา (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา: บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม”, ผลการศึกษาพบว่า โดยสรุปรูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุขของบ้านดอนมันมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างความสัมพันธ์ ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน 2) วิเคราะห์ปัญหา

การพิจารณาความเหมาะสม และความเป็นไปได้ของโครงการ 3) ทดลองและประเมินผลการใช้ 4) การคืนความรู้สู่ชุมชน รูปแบบนี้สามารถส่งเสริมให้ประชาชนได้ขบคิดปัญหาาร่วมกัน สร้างทางเลือกในการแก้ปัญหาให้กับชุมชน โดยผ่านกระบวนการสนทนาด้วยฐานที่เท่าเทียมกัน ดำเนินกิจกรรมที่มีพลังเพื่อเสริมความเข้มแข็งประเมินผลและร่วมรับผลประโยชน์จากกิจกรรมที่ปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” สามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้



ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ที่มา: พระครูพิศิษฐ์ประทานภ (2562)

จากภาพที่ 1 พบว่า การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงครามมี 4 รูปแบบคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและตกลงใจ เมื่อมีข้อมูลพร้อม รู้ความต้องการของชาวบ้าน วัดมีเงิน มีคน มีวัสดุ มีความพร้อม ก็สามารถตัดสินใจและตกลงใจพัฒนาได้, รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ

เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม ทำอะไรต้องบอกให้ชาวบ้านรู้และช่วยกัน, รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วม ประชาชนศรัทธาในตัวพระสงฆ์มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข รูปแบบการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ การสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน “เน้นสังเกต พูดคุย สอบถาม จัดทำรายงาน

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม” ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

คณะสงฆ์ควรนำองค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามให้ชัดเจน ตามหลักการมีส่วนร่วม จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

พระสงฆ์ควรศึกษาข้อมูลให้รอบด้าน มีการวางแผนงานที่รัดกุมร่วมกับหน่วยงานที่ หมั่น ประชุมกันเนืองนิตย์ ทำงานกับชาวบ้านให้มาก ลดความขัดแย้งกับชาวบ้าน เน้นสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านและชุมชน ประชาสัมพันธ์ บอกกล่าวให้ชาวบ้านรู้และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน สังเกตพฤติกรรมของชาวบ้าน ลักษณะอาการ ความรู้สึกของชาวบ้าน สัมภาษณ์ชาวบ้าน เน้นการพูดคุย หรือจัดประชุมกลุ่มย่อย แล้วนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากระบวนการการสร้างเครือข่ายในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม และจังหวัดอื่นๆ
2. ควรศึกษาพัฒนาการการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงครามในหลากหลายมิติทางสังคม บูรณาการกับหลักพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). *คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยพระราชบัญญัติ กฎระเบียบ และคำสั่งของคณะสงฆ์*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- กริชพัฒน์ ภูวนา. *รูปแบบการพัฒนาชุมชนอยู่ดีมีสุข กรณีศึกษา: บ้านดอนมัน อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนากุมิภาค). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- คะนิงนิตย์ จันทบุตร. (2532). *สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- จรีพร กาญจนการณ. *การนำเสนอแนวทางการพัฒนาและการใช้ประโยชน์แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในชุมชนเขตบางขุนเทียน (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดารณี รักดี. *การพัฒนาแบบการศึกษาระดับพื้นฐานเพื่ออาชีพในชุมชนชนบทพึ่งตนเอง (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาศึกษา)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรมชญา ชนะวงศ์ และคณะ. (2553). *การพัฒนาศักยภาพชุมชนบนเพื่อการพึ่งตนเองบนฐานทุนทางสังคม* (รายงานผลการวิจัย). สุราษฎร์ธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- พระครูพิศิษฐ์ประชาณ. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธ ในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2541). *ธรรมานุชิตชีวิต*. นครปฐม: วัดญาณเวศกวัน.
- พระมหาเสริมชัย ชยมงคล. (2538). *การบริหารวัด (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธภาวนาวิชชาธรรมกายและธนาคารสหธนาคารจำกัดมหาชน.
- ศิริวรรณ เพียรสุข และคณะ. (2541). *ผลการพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลผู้ป่วยโรคจิตในชุมชน*. อุบลราชธานี: โรงพยาบาลพระศรีมหาโพธิ์.
- Cohen, J.M., & Uphoff, N.T. (1980). *Participations place in rural development: Seeking clarity through specificity*. New York: World Developments.